

SOGNET. C. Nørrelykke. *Tegninger Lars Swane. Udgivet af Serritslev Sparekasse 1975. 80 s., ill., kr. 35.*

Sognet er Serritslev i Midtvedssyssel, og C. Nørrelykke var så god en lokalhistoriker, at han med sikker hånd kunne trække udviklingslinjer fra en fjern fortid, hvor kun oldtidshøje og jordfundne genstande fortæller om beboelse og antyder vejføring, helt frem til nytår 1975, vel 50 generationers levetid! Der indledes med »Veje og vad« (vadesteder og broer var fra de ældste tider af vigtighed) og fortsættes med »Tingsted og marked«, begge dele kendt siden o. 1700. Afsnittet »Sognestrukturen« tager udgangspunkt i en præsteindberetning fra 1553, der nævner 18 gårde og 18 bol. Anmelderen ville foretrække en tilsvarende indberetning fra 1568, der omtaler 22 gårde og 20 bol, men desuden 22 gadehuse. Matriklen 1688 anfører 46 ejendomme med over 1 td. hartkorn og 27 huse, der havde under 1 td. htk. Det tyder på en jævn udvikling, der først i 1800-tallet tog fart. Nørrelykke oplyser s. 55, at folketallet 1801–1901 steg fra 497 til 1128. År 1930 lå det på 1220, men så fulgte som i de fleste danske landsogne en nedgang. 1970–74 steg indbyggerantallet i Serritslev by ganske vist fra 358 til 406, men samtidig var der i landdistriktet en tilbagegang fra 618 til 547. »Om forholdene frem til de store landboreformers gennemførelse i begyndelsen af 1800-tallet ved vi ikke ret meget«, hedder det s. 17. I så fald er skylden vor egen. Da sognets fæstegårde engang tilhørte 8 forskellige godser, er det overvejende sandsynligt, at der i godsarkiver findes oplysninger om adskillige gårde. Vrejlevklosters fæsteprotokol omtaler således et par gårdfæstere i Serritslev, viser en stikprøve. Hvad skildringen af landbruget angår, er der et spring fra et videbrev 1641 til L. C. Brinck-Seidelins alsidige oplysninger om jordens behandling henved 200 år senere. Interessante er Lars Swanes tegninger af landbrugsredskaber fra 1800-tallet (»Hjerfehårven« og skærekisten på bogens omslag var også i flittig brug efter 1900, husker anmelderen fra sin barndom). Om merglingen i nyere tid, i samarbejde med Hedeselskabet, fortæller Nørrelykke s. 69 f.

Ret udførligt omtales kirkens historie, alle kirkeejere og præsterne efter reformationen samt degne og lærere siden 1600-tallet nævnes. »Folkelige vækkelser« er placeret centralt i fremstillingen. Det er overraskende at møde biskop P. C. Kierkegaard (Søren K.s bror), der havde æren for gennemførelsen af valgmenighedsloven 1868, som den autoritetens mand, der fik Ove Grønborg til at opgive lærergerningen. Senere kom det dog til en forsoning mellem disse to mænd, der gennem hårde prøvelser var blevet »lutrede og forældede« (der står uheldigvis »forældede«!). Hårdt prøvet blev også den særprægede lokale grundtvigske fører Ludvig Bøgeskov (1853–1914), hvis alvorlige, dybt religiøse tale i forsamlingshuse selv en meget ung tilhører vanskeligt glemmer. En forudsætning for hans virksomhed var utvivlsomt den ejendommelige, opofrende og åndeligt vakte bondekone Inger Dal. Serritslev-boer med et helt andet særpræg var Chr. Peter Christensen (»Socialist-Christian«) og hans mere kendte

søn, forfatteren Erling Kristensen (1893–1961). I materiel henseende havde den nye tid holdt sit indtog med indvielsen af jernbanen Nørresundby–Frederikshavn 1871. Om kommunestyret før 1890erne oplyses kun lidt (arkivet brændte i 1913), mere om Serritslev Sparekasse (hvis 100-års jubilæum 1975 vel er anledning til udgivelsen af »Sognet«), om landøkonomiske foreninger, andelsmejeri, kontrolforening, brugsforening, afholdsbevægelse, plantningssag og som nævnt merglingen i 1920erne. En opremsning af samtlige foreninger og fællesforetagender samt forretninger i Serritslev by har vel kun »udensogns« interesse derved, at den synes typisk dansk anno 1975.

Af betydelig interesse er de talrige fotografier, et par nyttige kortrids og de kulturhistoriske tegninger. Men C. Nørrelykke har gemt et ejendommeligt aktstykke til bogens sidste blade: folkemindesamleren Nikolaj Christensens ordrette optegnelse af et eventyr, fortalt af Kristen Kjær, Holt Hede, i juli 1856. – Fortegnelse over litteratur og kilder (til dels utrykte) afslutter det store, smukt udstyrede hefte.

Fridlev Skrubbeltrang.

ERIK CHRISTENSEN: HAVNEARBEJDERSTREJKEN I ESBJERG I 1893. Træk af arbejdsmændenes fagforenings første år i Esbjerg. (SFAHs publikationsserie 2). 1975. 113 s. 20,00 kr. (medlemmer af SFAH 15,00 kr.)

Den 25. april 1893 nedlagde omkring 60 havnearbejdere arbejdet på DFDS' plads i Esbjerg havn, efter at selskabet havde nægtet at imødekomme deres krav om lønforhøjelse og bedre arbejdsvilkår. Strejken kom til at vare henved 11 uger, selv om det efter lige så mange dage stod klart, at den nyoprettede fagforening ville lide nederlag: DFDS var i stand til at opretholde den vigtige landbrugsekspor til England ved hjælp af skruibrækkere, dels udefra kommende, dels lokale. Når strejken blev så langvarig, skyldtes det, at den ret hurtigt udviklede sig fra en lønkamp til en strid om organisationsretten, idet DFDS som modtræk søgte at udelukke organiserede arbejdere fra pladsen. Fagforeningen mærkede følgerne af nederlaget i en årrække: først i 1900, efter det store opgør på arbejdsmarkedet, indvilgede DFDS i at slutte overenskomst.

Erik Christensen, forskningsmedarbejder ved Sydjysk Universitetscenter, vil i sin bog »give en detaljeret historisk beskrivelse (af strejkerne) ... for herigennem at kaste lys over de vilkår, hvorunder klassekampen mellem arbejdere og arbejdsgivere blev ført på i tiden før Septemberforliget« (s. 6). Blandt det materiale til den esbjergensiske arbejderbevægelses historie, som Byhistorisk Arkiv siden 1972 under ledelse af Verner Bruhn har indsamlet – et eksempel til efterfølgelse – stødte Erik Christensen, under arbejdet på en større afhandling om fire vestjyske fagforeninger, på forhandlingsprotokollen for Arbejdsmændenes Fagforening. Denne var netop for strejkeperioden meget udførlig, og har udgjort hovedkilden for undersøgelsen, suppleret med aviser, fagblade, materiale